

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΔΥΣΗΣ

I

Ενότητα #2: Βασικές Γνώσεις I

Ο πολιτισμός στη βαρβαρική δύση (5^{ος} – 8^{ος} αι.)

Νικόλαος Καραπιδάκης
Τμήμα Ιστορίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ο πολιτισμός στη βαρβαρική δύση (5^{ος} – 8^{ος} αι.).

Κατά τον 5^ο μ. Χ. αιώνα οι σχολές που υπήρχαν ήδη από τη ρωμαϊκή περίοδο, εξακολουθούν να υπάρχουν. Απευθύνονται σε μια καλλιεργημένη ελίτ εγγραμμάτων.

Οι μετακινήσεις των λαών και η εγκατάσταση των Βαρβάρων αναταράσσει την πολιτιστική παράδοση της αρχαιότητας.

Τον 8^ο αιώνα η λατινική γλώσσα και τα λατινικά γράμματα είναι πλέον κτήμα μόνο μιας μειοψηφίας, των ανθρώπων της Εκκλησίας.

Νέα συμφραζόμενα

Οι μετακινήσεις των λαών επιταχύνουν την αποδιάρθρωση του ρωμαϊκού πολιτισμού και κυρίως του πολιτισμού της αριστοκρατίας. Η μόρφωση και η καλλιέργεια ήταν ένα απαραίτητο στοιχείο στη ρωμαϊκή κοινωνία. Τώρα, αν και διατηρεί το γόητρό της, δεν είναι πλέον απαραίτητη.

- Ο ρωμαϊκός πολιτισμός (romanitas) σε γενικές γραμμές υποχωρεί. Πολλές περιοχές αποκόπτονται απ' αυτόν: η Αγγλία, αλλά και οι χώρες που βρίσκονται βόρεια του ποταμού Σομ, του ποταμού Ρήνου, βόρεια των Άλπεων και του Δούναβη. Σ' αυτές τις χώρες, επικρατούν οι γερμανικές γλώσσες.

Σε περιοχές όπου οι Βάρβαροι είναι λίγοι και δεν μπορούν να επιβάλλουν τη γλώσσα τους, τα λατινικά εξελίσσονται και αλλάζουν.

Αν στη ρωμαϊκή εποχή η διαφορά ήταν μεταξύ γραπτού και προφορικού λόγου, τώρα επικάθεται και η διαφορά μεταξύ του λόγου των μορφωμένων (λατινικά) και του λαού (δημώδη λατινικά).

Η ενότητα των λατινικών χάνεται ανά περιοχή καθώς προχωρούσαν οι βαρβαρικές μετακινήσεις, και έχουμε τα πρώτα στοιχεία των νεολατινικών γλωσσών (ιταλικά, γαλλικά, ισπανικά). Ένα από τα κυριότερα έργα της εποχής, «η Ιστορία των Φράγγων», του αριστοκράτη και επισκόπου Γρηγορίου της Τουρ (Τουρώνης) (538-594), είναι γραμμένο στα λατινικά αλλά τα βαρβαρικά στοιχεία είναι εμφανή στη γλώσσα του.

- Η λατινική γλώσσα και ο λατινικός πολιτισμός διατηρούνται στις σχολές της ρητορικής και γραμματικής, μέχρι τις αρχές του 6^{ου} αιώνα. Δεν απευθύνονται σε όλους παρά μόνο στην αριστοκρατία. Μετά τον 7^ο αιώνα η διάδοση του λατινικού

πολιτισμού περιορίζεται μόνο σε ορισμένες πλούσιες οικογένειες που διατηρούσαν παιδαγωγούς.

Οι επιβιώσεις του ρωμαϊκού πολιτισμού.

Για τους μορφωμένους ρωμαίους ανοίγονται δυο προοπτικές μέσα στην βαρβαρική κοινωνία.

Κάποιοι, όπως ο Σιδώνιος Απολλινάριος (430-486), είναι εχθρικοί προς τους Βαρβάρους και δεν κρύβουν την απέχθειά τους, παραμένοντας νοσταλγοί της Ρώμης και της αυτοκρατορίας της, και φιλικόι προς την Εκκλησία.

Άλλοι, χωρίς να είναι απαραίτητα φιλικόι προς τους νέους ηγεμόνες, συνεργάζονται μαζί τους και διατηρούν τις θέσεις τους και τις δημόσιες λειτουργίες τους. Ο βουργούνδιοι και οι γότθοι βασιλιάδες χρησιμοποιούν στη διοίκησή τους ρωμαίους αριστοκράτες που μεταφράζουν στα λατινικά τους βαρβαρικούς νόμους.

Ο οστρογότθος βασιλιάς Θεοδώριχος (Θευδέριχος) (474-526) έχει δίπλα του μορφωμένους ανθρώπους όπως τον Κασιόδωρο (485-580) και τον Βοήθιο (480-524) και τους αναθέτει σημαντικά διοικητικά καθήκοντα. Ο Βοήθιος είναι μάλιστα ένας από τους ιδρυτές της μεσαιωνικής φιλοσοφίας. Μετέφρασε και σχολίασε τον Αριστοτέλη θέτοντας τα θεμέλια του μεσαιωνικού φιλοσοφικού σχολιασμού. Φυλακίστηκε το 523 και εκτελέστηκε τον επόμενο χρόνο. Στη φυλακή του έγραψε το έργο *Consolatio philosophiae*, στο οποίο προσπάθησε να συνδυάσει τη φιλοσοφία του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Το έργο διαδόθηκε κατά την Καρολίγγεια αναγέννηση και συνετέλεσε στη διάδοση της αρχαίας παράδοσης.

Οι βάρβαροι βασιλιάδες δεν περιφρονούσαν τη φιλογολογική καλλιέργεια. Στην Αυστρασία και στους βασιλικούς κύκλους της ο μοναχός Βενάντιος Φορτουνάτος (530-601) έγραψε στα λατινικά, αυλική ποίηση.

Το πολιτιστικό μονοπώλιο των εκκλησιαστικών.

Μόνο η Εκκλησία ενδιαφέρεται για την αφηρημένη σκέψη. Επιμένει και συντελεί στην επιβίωση των λατινικών αφού αυτή η γλώσσα επιτρέπει την ανάλυση της βίβλου. Σύμφωνα με τον άγιο Γρηγόριο τον Μέγα, μοναχό και στη συνέχεια, μετά το 590 πάπα, η γνώση πρέπει να οδηγεί σε μια καλλίτερη γνώση των ιερών κειμένων.

Η κύρια πνευματική απασχόληση στις μονές ήταν η *lectio divina*, δηλαδή η ανάγνωση των ιερών γραφών, και ο στοχασμός που ακολουθούσε. Αντίθετα με τον Γρηγόριο, ο Κασιόδωρος ανέπτυξε, στη μονή του Βιβαρίου, έναν πιο λόγιο μοναχισμό που απαιτούσε την κατοχή της θύραθεν παιδείας (*artes liberales*).

Οι ανάγκες του εκχριστιανισμού και του κηρύγματος απαιτούν μόρφωση από τους εκκλησιαστικούς. Το 529, η σύνοδος της Βεζόν (στη Γαλλία σήμερα), προβλέπει την εκπαίδευση νέων αναγνωστών σε κάθε ενορία. Οι επισκοπικές σχολές προορίζονται στην εκπαίδευση των κληρικών. Τις αρχές του 7^{ου} αιώνα, ο επίσκοπος της Σεβίλλης Ισίδωρος συντάσσει μια πραγματική εγκυκλοπαίδεια όλων των γνώσεων της εποχής του, τα «Ετυμολογικά» (*Etymologiae*). Το έργο διαδόθηκε σε όλη την Ευρώπη προσφέροντας εύκολα διανοητικά εργαλεία σε μια εποχή κατά την οποία τα αρχαία πνευματικά έργα δεν ήταν πλέον πολύ κατανοητά.

Το εκκλησιαστικό μονοπώλιο της μόρφωσης ήταν ιδιαίτερος αισθητός στα Βρετανικά νησιά. Η Ιρλανδία δεν διέθετε καμία ρωμαϊκή παράδοση, αλλά έμαθε τα λατινικά μέσω του εκχριστιανισμού της τον 6^ο αιώνα. Τα μόνα εκκλησιαστικά της κέντρα ήταν τα μοναστήριά της όπως αυτό της Ιόνας, τα οποία διέδωσαν τα ευαγγελιστάρια και αγιολογίες. Στη συνέχεια τον 7^ο αιώνα, ιρλανδοί και ρωμαίοι ιεραπόστολοι, εγκαταστάθηκαν στην Αγγλία. Ο μοναχός Βέδας (672-735) γνώριζε τέλεια τα κλασικά λατινικά, όπως φαίνεται από το έργο του *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*. Εδώ η μόρφωση ανήκει αποκλειστικά στους εκκλησιαστικούς που γνωρίζουν μια νεκρή γλώσσα που έμαθαν στα θρανία.